ISSN 2076–1554

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ВГО Українська академія наук

Тілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

• Історичні науки

**Спеціальний випуск
ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА КРИВОШЕЇ
(1958 – 2015)**

Київ – 2017

Передплатний індекс: 49387 **ISSN 2076–1554**

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно

Фахове видання

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідоцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:
Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 11 від 25 травня 2017 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 17.05.25 від 25 травня 2017 р.)

Збірник входить до міжнародних баз
Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Шеф–редактор:
Андрущенко В. П.,
д–р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:
Вашкевич В. М.,
д–р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:
Акопян В. Г.,
д–р філос. наук, ст.н.с. (Україна, Київ)
Кивлюк О. П., д–р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д–р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:
Халамендик В. Б.,
д–р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:
Андрущенко В. П., д–р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д–р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д–р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д–р іст. наук, проф., член–кор. НАН України
(Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д–р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Михальченко М. І., д–р філос. наук, проф., член–кор. НАН України
(Україна, Київ)
Панчук М. І., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д–р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д–р іст. наук, проф., член–кор. НАН України
(Україна, Київ)
Степико М. Т., д–р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

З історичних наук:
Войцехівська І. Н., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д–р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д–р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д–р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д–р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мезга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д–р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)
Стоян Т. А., д–р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д–р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д–р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шаповал Ю. І., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2017. – Спеціальний випуск. – 88 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально–політичних наук.

© Редакційна колегія, 2017
© Автори статей, 2017
© Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, 2017
© ВГО Українська академія наук, 2017

ISSN 2076-1554

**Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova**

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Hileya

*naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'*

• Istorychni nauky

Spetsvypusk

Kyyiv – 2017

Peredplatnyy indeks: 49387 **ISSN 2076-1554**

Zbirnyk zasnovano 2004 roku. Vykhid z druku – shchomisyachno

FAKHOVE VYDANNYA

z filosofs'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny

№ 747 vid 13 lypnya 2015 r., z istorychnykh nauk nakazom MON Ukrayiny № 1328 vid 21 hrudnya 2015 r. (перереєстрація)

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu masovoyi informatsiyi: seriya KV № 22632-12532PR vid 24 kvitnya 2017 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova

(protokol № 11 vid 25 travnya 2017 r.); Prezydiyi VHO Ukrayins'koyi Akademiyi Nauk (protokol № 17.05.25 vid 27 travnya 2017 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnykh baz:

Google Scholar; Index Copernicus (Pol'shcha); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Indyya); RYNTs (Rosiya).

Shef – redaktor:

Andrushchenko V. P., d–r filos. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrayiny, akad. NAPN Ukrayiny (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d–r filos. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyyiv)
Kyvlyuk O. P., d–r filos. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendyk V. B., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d–r filos. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrayiny, akad. NAPN Ukrayiny (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vashkevych V. M., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zelenkov A. I., d–r filos. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Kolesnyk V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrayiny (Ukrayina, Kyyiv)
Myrzakhanyan R., d–r ist. nauk, prof. (Armyeniya, Yerevan)
Mykhal'chenko M. I., d–r filos. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrayiny (Ukrayina, Kyyiv)
Panchuk M. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv)
Rafal's'kyy O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv)
Savyel'yev V. L., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Soldatenko V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrayiny (Ukrayina, Kyyiv)
Stepyko M. T., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv)

Redaktsiyna kolehiya:

Z istorychnykh nauk:

Voytsekhivs'ka I. N., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv)
Drobot I. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Zhurba M. A., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Laz'ko H. H., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Lysak V. F., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Mezha M. M., d-r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Mykhaylyuk V. P., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Starobil's'k)
Stoyan T. A., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Sushko O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Cherneha L. M., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv, NPU im. M.P. Drahomanova)
Shapoval Yu. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyyiv)

Hileya: naukovyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K. : «Vydavnytstvo «Hileya», 2017. – Spetsvypusk. – 88 s.

Kontseptsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitlenni problem informatsiynoyi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhoplyuyut' haluzi istorychnykh, filosofs'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovanyy na fakhivtsiv humanitarnykh ta sotsial'no–politychnykh nauk.

© Redaktsiyna kolehiya, 2017
© Avtory statey, 2017
© Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M. P. Drahomanova, 2017
© VHO Ukrayins'ka akademiya nauk, 2017

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Україні

Вінницьке представництво
(Вінницький національний технічний університет)
керівник **Денисюк С. Г.**, доктор політичних наук, професор
e–mail: sg_denisiyk@mail.ru.

Дніпропетровське представництво
(Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара)
керівник **Вершина В. А.,** кандидат філософських наук, доцент
e–mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

Донецьке представництво
(Донецький національний університет)
керівник **Андрієнко О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e–mail: elena_andrienko8@mail.ru

Запорізьке представництво
(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Ємельяненко Є. О.,** кандидат філософських наук, доцент
e–mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

Івано–Франківське представництво
(Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано–Франківськ)
керівник **Дичковська Г. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e–mail: go_osmomysl@ukr.net

Луганське представництво
(Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Старобільськ)
керівник **Михайлюк В. П.**, доктор історичних наук, професор
e–mail: vital_mih@ukr.net

Львівське представництво
(Національний університет «Львівська політехніка»)
керівник **Карівець І. В.**, кандидат філософських наук, доцент
e–mail: sacre@ukr.net

Маріупольське представництво
(Маріупольський державний університет)
керівник **Булик М.,** кандидат політичних наук, доцент
e–mail: vorlok@ukr.net

Миколаївське представництво
(Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського)
керівник **Макарчук С. С.,** кандидат історичних наук, доцент
e–mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
координатор **Шкуренко К. О.,** кандидат політичних наук, доцент
e–mail: sh_kamila@mail.ru

Одеське представництво
(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)
керівник **Барвінська П. І.,** кандидат історичних наук, доцент
e–mail: : barwinskaja@ua.fm

Подільське представництво
(Подільський державний аграрно–технічний університет,
м. Кам'янець–Подільський)
керівник **Колосюк І. А.,** кандидат філософських наук, доцент
e–mail: ikolosyuk@ukr.net

Полтавське представництво
(Полтавський факультет Національної юридичної академії
України імені Ярослава Мудрого)
керівник **Куцепал С. В.,** доктор філософських наук, професор
e–mail: svkutsepal@rambler.ru

Сумське представництво
(Сумський державний університет)
керівник **Дегтярьов С. І.,** кандидат історичних наук, доцент
e–mail: starsergo@bigmir.net

Тернопільське представництво
(Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А. Б.**, кандидат історичних наук, доцент
e–mail: Klish_Andriy@ukr.net

Ужгородське представництво
(Ужгородський національний університет)
керівник **Мелеганич Г. І.**, кандидат політичних наук, доцент
e – mail: melgi@ukr.net

Уманське представництво
(Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e–mail: igorkryvosheia@gmail.com

Харківське представництво
(Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»)
керівник **Владленова І. В.**, доктор філософських наук, професор
e–mail: vladlenova@email.ua

Хмельницьке представництво
(Хмельницький національний університет)
керівник **Гоцуляк В. М.**, кандидат політичних наук, доцент
e–mail: gotsylak@ukr.net

Черкаське представництво
(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)
керівник **Васильчук Є. О.,** доктор політичних наук, доцент
e–mail: vasilchuk84@bk.ru

Чернігівське представництво
(Чернігівський державний інститут економіки і управління)
керівник **Тополь О. В.,** доктор філософських наук, професор
e–mail: topololga@ ukr.net
координатор **Горобець С. М.**, молодший науковий співробітник
e–mail: olen–g@yandex.ru

ПРЕДСТАВНИЦТВО
збірника «Гілея: науковий вісник» в Азербайджані

(Національної Академії Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник **Махмудов М. А.,** доктор філософії
e–mail: matlabm@yandex.com
координатор **Рагимли Р.,** науковий співробітник
e–mail: rus_rahimli@yahoo.com

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Білорусі

(Академія управління
при Президентові Республіки Білорусь, м. Мінськ)
керівник **Алейникова С. М.,** кандидат соціологічних наук, доцент
e–mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Брестський державний університет імені О. С. Пушкина, м. Брест)
керівник **Шостак Г. В.**, кандидат педагогічних наук
e–mail: shostak1964@brest.by
(Гомельський державний університет
імені Франциська Скорини, м. Гомель)
керівник **Мезга М. М.,** доктор історичних наук, професор
e–mail: nmezga@gsu.by

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Польщі

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник **Димчик Р.,** доктор, викладач,
e–mail: dymczyk@wp.pl
(Інститут історії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові)
керівник **Моравец Н.,** доктор, викладач
e–mail: mornor@wp.pl

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: **www.gileya.org**
E–mail: gileya.org.ua@gmail.com
Див. також: Сайт Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/portal
Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

PREDSTAVNYTSTVA
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Ukrayini

VINNYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Vinnyts'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Denysyuk S. H.,** doktor politychnykh nauk, profesor
e–mail: sg_denisiyk@mail.ru.

DNIPROPETROVS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Dnipropetrovs'kyy natsional'nyy universytet imeni Olesya Honchara)
kerivnyk **Vershyna V. A.,** kandydat filosofs'kykh nauk, dotsent
e–mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

DONETS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Donets'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Andriyenko O. V**., doktor filosofs'kykh nauk, dotsent
e–mail: elena_andrienko8@mail.ru

ZAPORIZ'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Zaporiz'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Yemel'yanenko Ye. O.,** kandydat filosofs'kykh nauk, dotsent
e–mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

IVANO–FRANKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Prykarpat·s'kyy natsional'nyy universytet imeni Vasylya Stefanyka,
m. Ivano–Frankivs'k)
kerivnyk **Dychkovs'ka H. O.,** kandydat filosofs'kykh nauk, dotsent
e–mail: go_osmomysl@ukr.net

LUHANS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Skhidnoukrayins'kyy natsional'nyy universytet
imeni Volodymyra Dalya, m. Starobil's'k)
kerivnyk **Mykhaylyuk V. P.,** doktor istorychnykh nauk, profesor
e–mail: vital_mih@ukr.net

L'VIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Natsional'nyy universytet «L'vivs'ka politekhnika»)
kerivnyk **Karivets' I. V.,** kandydat filosofs'kykh nauk, dotsent
e–mail: sacre@ukr.net

MARIUPOL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Mariupol's'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Bulyk M.,** kandydat politychnykh nauk, dotsent
e–mail: vorlok@ukr.net

MYKOLAYIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Mykolayivs'kyy natsional'nyy universytet
imeni V. O. Sukhomlyns'koho)
kerivnyk **Makarchuk S. S.,** kandydat istorychnykh nauk, dotsent
e–mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
koordynator **Shkurenko K. O.,** kandydat politychnykh nauk, dotsent
e–mail: sh_kamila@mail.ru

ODES'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Odes'kyy natsional'nyy universytet imeni I. I. Mechnykova)
kerivnyk **Barvins'ka P. I.,** kandydat istorychnykh nauk, dotsent
e–mail: barwinskaja@ua.fm

PODIL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Podil's'kyy derzhavnyy ahrarno–tekhnichnyy universytet,
m. Kam"yanets'–Podil's'kyy)
kerivnyk **Kolosyuk I. A.,** kandydat filosofs'kykh nauk, dotsent
e–mail: ikolosyuk@ukr.net

POLTAVS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Poltavs'kyy fakul'tet Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrayiny
imeni Yaroslava Mudroho)
kerivnyk **Kutsepal S. V.,** doktor filosofs'kykh nauk, profesor
e–mail: svkutsepal@rambler.ru

SUMS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Sums'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Dehtyar'ov S. I**., kandydat istorychnykh nauk, dotsent
e–mail: starsergo@bigmir.net

TERNOPIL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni Volodymyra Hnatyuka)
kerivnyk **Klish A. B.,** kandydat istorychnykh nauk, dotsent
e–mail: Klish_Andriy@ukr.net

UZHHORODS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Uzhhorods'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Melehanych H. I.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e – mail: melgi@ukr.net

UMANS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Umans'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet
imeni Pavla Tychyny)
kerivnyk **Kryvosheya I. I.,** kandydat istorychnykh nauk, dotsent
e–mail: igorkryvosheia@gmail.com

KHARKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Natsional'nyy tekhnichnyy universytet «Kharkivs'kyy
politekhnichnyy instytut»)
kerivnyk **Vladlenova I. V.,** doktor filosofs'kykh nauk, profesor
e–mail: vladlenova@email.ua

KHMEL'NYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Khmel'nyts'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Hotsulyak V. M.,** kandydat politychnykh nauk, dotsent
e–mail: gotsylak@ukr.net

CHERKAS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Cherkas'kyy natsional'nyy universytet
imeni Bohdana Khmel'nyts'koho)
kerivnyk **Vasyl'chuk Ye. O.,** doktor politychnykh nauk, dotsent
e–mail: vasilchuk84@bk.ru

CHERNIHIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO
(Chernihivs'kyy derzhavnyy instytut ekonomiky i upravlinnya)
kerivnyk **Topol' O. V**., doktor filosofs'kykh nauk, profesor
e–mail: topololga@ ukr.net
koordynator **Horobets' S. M.,** molodshyy naukovyy spivrobitnyk
e–mail: olen–g@yandex.ru

PREDSTAVNYTSTVO
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Azerbaydzhani

(Natsional'noyi Akademiyi Nauk Azerbaydzhanu, m. Baku)
kerivnyk **Makhmudov M. A.,** doktor filosofiyi
e–mail: matlabm@yandex.com
koordynator **Rahymly R.,** naukovyy spivrobitnyk
e–mail: rus_rahimli@yahoo.com

PREDSTAVNYTSTVA
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Bilorusi

(Akademiya upravlinnya pry Prezydentovi Respubliky Bilorus',
m. Mins'k)
kerivnyk **Aleynykova S. M.,** kandydat sotsiolohichnykh nauk, dotsent
e–mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Brest·s'kyy derzhavnyy universytet imeni O. S. Pushkyna, m. Brest)
kerivnyk **Shostak H. V**., kandydat pedahohichnykh nauk
e–mail: shostak1964@brest.by
(Homel's'kyy derzhavnyy universytet
imeni Frantsys'ka Skoryny, m. Homel')
kerivnyk **Mezha M. M.,** doktor istorychnykh nauk, profesor
e–mail: nmezga@gsu.by

PREDSTAVNYTSTVA
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Pol'shchi

(Universytet imeni Adama Mitskevycha v Poznani)
kerivnyk **Dymchyk R.,** doktor, vykladach,
e–mail: dymczyk@wp.pl
(Instytut istoriyi Akademiyi imeni Yana Dluhosha v Chenstokhovi)
kerivnyk **Moravets N.,** doktor, vykladach
e–mail: mornor@wp.pl

Zaproshuyemo Vas vidvidaty nash sayt: **www.gileya.org**

E–mail: gileya.org.ua@gmail.com

Dyv. takozh: Sayt Natsional'noyi biblioteky Ukrayiny imeni V. I. Vernads'koho: www.nbuv.gov.ua/portal

Rozdil: Naukova periodyka Ukrayiny: zhurnaly ta zbirnyky naukovykh prats'

УДК 94 (477.7)

Кондратьєв І. В.,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка (Україна, Чернігів), kondratch@online.ua

До історії козацько-шляхетського роду Силичів

Одним із старшинських родів часів Гетьманщини був рід Силичів. У 1595 р. шляхтич Григорій Силич одержав королівське підтвердження на пожалування любецького старости Олександра Вишневецького. У 1633 р. любецький староста Адам Калиновський привласнив маєтності цієї родини. Протистояння з магнатами було однією з поширених причин участі у Національно-визвольній війні середини XVII ст. Родина Силичів фактично розкололася: частина її представників пішла до литовської армії, частина – до Війська Запорозького.

Від середини XVII ст. чимало представників цього роду займали козацькі уряди, зокрема, у 1657 – 1663 рр. чернігівським полковником був Онікій Силич. Наприкінці XVIII ст. більшості Силичів вдалося довести свої права на дворянство.

***Ключові слова**: рід Силичів, шляхта, козацька старшина, чернігівський полковник, земельні володіння.*

Одним із вагомих родів часів Гетьманщини був козацький рід Силичів, що походив з шляхти Любецького староства. Від середини XVII ст. чимало представників цього роду займали козацькі уряди, зокрема, у 1657–1663 рр. чернігівським полковником був Іоаникій (Онікій) Силич [14, с. 6]. Історія роду не обійдена дослідниками – від короткої інформації в енциклопедичних виданнях [20, с. 165; 28; 30], до генеалогічних та історичних досліджень Г. Милорадовича, В. Модзалевського та В. Кривошеї [14, с. 11-13; 23; 24, с. 190-191]. Однак масштаби цієї родини дозволяють розкриті нові аспекти її історії.

О. Яблоновський вважав, що любецька гілка Силичів отримала нобілітацію від Сигізмунда II Августа (1548–1572 рр.) [43, s. 35]. Відомо, що у 1595 р. шляхтич Григорій Силич одержав королівську «консервацію» (підтвердження) на «уступлення» Олександра Вишневецького (1585-1594 рр. – любецький та лоєвський староста; 1578-1581 рр. – «старший» (гетьман) козацького реєстру). Г. Силичу належали наступні маєтності: с. Ковпиничі (урочище Солоні Ями), сіножать над Дніпром (біля с. Колодовиці) та Пушкарівський «плац» у Лоєві [36, арк. 189; 37, арк. 134-134 зв.; 46, s. 94].

За матеріалами королівської ревізії Любецького староства 1616 р. посесорами частини с. Березки та с. Ковпиничі були Г. Силич з дружиною Томілою. Зазначалось, що на с. Ковпиничі у 1595 р. вони отримали королівський універсал, з цих земель пан Силич мав нести військову службу. До 1622 р. Силичі втратили с. Березки, ще залишивши за собою с. Ковпиничі [36, арк. 182-189, 222-228; 46, s. 94, 127].

8 березня 1633 р. любецький староста Адам Калиновський привласнив маєтність Силичів – с. Ковпиничі біля Лоєва [38, арк. 33 зв.-34; 46, s. 209]. У 1636 р. відібране с. Ковпиничі в матеріалах ревізії зазначене як «без поселення» [46, s. 209]. Отже не дивно, що Василь (Григорович?) Силич був серед скаржників на любецького старосту Мартина Калиновського у 1643 р. [27, арк. 9].

Протистояння з магнатами було однією з поширених причин участі у Національно-визвольній війні середини XVII ст. Але родина Силичів фактично розкололася. Частина її представників пішла до литовської армії, частина обрала пішла до «козацького хлібу».

Відомо, що Силичі в 1650 р. мешкали у м. Брагін [11, с. 71]. Хтось із Силичів (Григорій? – І. К.) був у складі армії ВКЛ під Мозирем у серпні 1651 р. [3, с. 50-52]. Відомо, що за королювання Михайла (1669-1673 рр.) с.Ковпиничі було повернуте Силичам на ленному праві, його посесорами стали Григорій та Томіла Силичі [41, s. 229-230]. Як бачимо, Григорію Силичу вдалося зберегти свої маєтності.

На Лівобережжі залишилися Степан та Онікій Силичі, і саме старшому брату Онікію судилося очолити Чернігівський полк. Це відбулося після того, як чернігівський полковник Іван Абрамович (Попович) відмовився визнавати владу Ю. Хмельницького [13, с. 168]. Можливо, що саме це стало причиною відсторонення І. Абрамовича. Полковничий уряд перейшов до його двоюрідного брата та тестя – Онікія Силича [45, s. 364, 401]. Відомо, що він був «славетно урожений» (1661 р.). Став товаришем полку Чернігівського (?-1654-1656). 20 квітня 1654 р. від чернігівського полковника (Степана Подобала) отримав універсал на грунти Тополовщину, Кондратовщину, Сенковщину поблизу Старого Білоуса. Від Богдана Хмельницького отримав універсал на «млын старый, на Белоусовце реке стоячий» [24, с. 627].

Коли до влади прийшов І. Виговський, який намагався спиратися саме на козацьку старшину шляхетського походження, О. Силич зберіг свою посаду. До того ж й сам Силич намагався спиратися на козаків-шляхтичів. Полковим обозним у нього був любецький шляхтич Олександр Ковтуневич, полковим сотником – Станіслав Коханенко (володар с. Ляхів Білоус) [13, с. 131].

О. Силич був присутній на прийомі І. Виговським московського посольства 11 вересня 1658 р. Він очолював й козаків Чернігівського полку під час Конотопської битви 27-29 червня 1659 р., де московська армія зазнала поразки[45, s. 77, 246, 411].

Однак, вже 9 вересня 1659 р. Чернігівський полк приєднався до повстання проти Виговського. О. Силич та інша старшина чекали гарантованої московською владою амністії [19, с. 81; 39, с. 64; 45, s. 323]. Силич опинився у таборі ворогів Виговського не випадково – адже він був у родинних зв'язках із Василем Золотаренко, що у свою чергу був родичем Юрія Хмельницького. О. Силича підтримував і його двоюрідний брат та тесть Іван Абрамович (Попович) [45, s. 364, 401].

Відзначимо, що симпатії більшості колишніх любецьких шляхтичів опинилися на боці Юрія Хмельницького (1659-1663 рр.). 23 липня 1660 р. універсал гетьмана отримав любецький сотник Сава Унучко разом з Артемом Красковським і «зо всеею тамошнею шляхтою». Гетьман підтвердив за представниками любецької шляхти їхні володіння та шляхетські права. За дотриманням їхніх прав мав стежити чернігівський полковник: «приказавши всей старшине и черни войска его царского величества Запорожского, жеби им (шляхті. – І. К.) некто в добрах их, отчинах… кривди чинить не важился». Чернігівський полковник О. Силич був зобов'язаний «противних карати иметь, инших зась не послушних ему до нас отсилати сваволцев, которых

ми сурово-би и на горле без фолги (пощади) карати будем» [25, с. 61; 33, арк. 165-166]. Від гетьманування Б. Хмельницького Любеч був ранговою маєтністю чернігівських полковників, але О. Силич першим спробував привласнити місто собі та клопотався перед царем Олексієм Михайловичем про затвердження володільницьких прав на Любеч: «на ваши царские пресветлые велчества готов голову свою скласти и кровь пролить и умирати нещадно своей головой… просячи и слезно молячи…». Царську грамоту на місто він отримав 22 лютого 1662 р. [40, арк. 1]. Серед іншого, до 1661 р. «славетний пан... козак и обиватель Петрушинський» Кирил Богданович продав О. Силичу половину острова «Гатуша» [10, с. 92].

У квітні 1662 р. чернігівський полковник О. Силич взяв участь у Козелецькій Раді, де гетьманом було обрано Я. Сомка, та Чорній Раді у Ніжині 17 червня 1663 р. Опісля чого, 18 вересня 1663 р. за наказом І. Брюховецького Онікій Силич, разом із ніжинським полковником В. Золотаренком та Я. Сомком, був страчений у Борзні [13, с. 183; 18, с. 43; 39, с. 64].

Цікаво, що істориком М. Лілеєвим, у фондах Чернігівського колегіуму був віднайдений лист, надісланий наказним гетьманом О. Силичем чернігівському наказному полковнику Степану Силичу. У листі йшлося про те, що «за смертию» київського митрополита Діонісія Балабана (помер 10 травня 1663 р.), його місце має зайняти чернігівський єпископ Лазар Баранович [9, арк. 6 зв.]. Однак, свої плани О. Силич реалізувати вже не встиг.

Молодший брат Онікія Степан Силич у 60-70-і рр. XVII ст. займав різні уряди – був сотником, наказним полковником, значковим товаришем та полковим хорунжим [12, с. 25; 15, с. 39-40; 30; 42, р. 85]. За гетьманування І. Брюховецького він був усунутий з посади (згадується лише як «его милости пан, казак и обыватель Черниговский»), однак, вже за гетьманування Д. Ігнатовича (Многогрішного) та І. Самойловича знову обійняв уряд сотника[10, с. 92]. Вже опісля 1672 р. сотником став старший син Степана – Матвій [13, с. 215]. Молодший син Іван у 1721-1733 р. був чернігівським городовим отаманом [30]. Володів землями у с.Терехівка, отриманими від Якова Лизогуба [5, с. 34].

Із розгалуженням родини чимало її представників займають посади в управлінській системі Чернігівського полку. Чималими стають і земельні маєтності цієї родини.

У 1687 р. Остап Силич одержав універсал І. Мазепи на два млини – на р. Білоусі біля с. Рижики та на р.Свині під с.Терехівка [17, с. 73; 29, с. 110, 116, 121]. У 1701 р. Силичі затвердили свої права на с. Старий Білоус [2, с. 36]. Серед земель приналежних Силичам на початку XVIII ст. згадаємо Гірманщину. Співвласниками цього ґрунту були також Гребицькі, Жлоби, Красковські, Полуботки, Шинкаренкі [34, арк. 492-545].

Родина Силичів володіла також землями у с. Чорторика. 1710 р. чернігівський городовий атман Василь Силич отримав універсал І. Скоропадського на Терехівку та Чорторийку, та на два млини на р. Білоусі (останні були надані йому чернігівськими полковниками Яковом та Юхимом Лизогубами [2, с. 36, 169]. Любецький сотник (1727-1733, у 1716 р. – сотник Чернігівського полку) Іван Силич-Савич володів землями у с. Пушкарі [2, с. 48; 35, арк. 287].

Значними маєтностями заволодів любецький сотник (1740-1764 рр.) Василь Іванович Силич (чи Савич-Силич). 1740 р. він придбав у значкового товариша Івана Пушкаренка ґрунт у с. Красківське та с. Пушкарі [8, арк. 544; 16, с. 48-49; 32, арк. 658-660 зв.]. У 1747 р. іншу частину Пушкарівщини та млин з «тремя камнями» йому продав Григорій Пушкаренко [16, с. 49; 32, арк. 658-660]. 1750 р. він взяв у любецького сотенного отамана Єлисея Рашка «в заклад» Кисловську слободу [32, арк. 724; 33, арк. 876 зв.; 34, арк. 66-66 зв.].

Незабаром Василь Силич зайняв уряд чернігівського підсудка. За даними Румянцевського опису 1765–1769 рр., с. Пушкарі належало чернігівському підсудку Василю Силичу, який придбав цю маєтність у з.т. Івана Пушкаровського [8, арк. 36, 40; 16, с. 48-49]. У середині XVIII ст. (щонайменше з 1753 р.) у с. Петруші мешкала мати любецького сотника Василя Силича удова Григорівна Пушкаревська [31, арк. 519]. У 1778-1779 рр., коли була запроваджена посада «предводителя шляхетства полку Черниговского», її зайняв чернігівський підсудок (а згодом і суддя) Василь Силич [6, арк. 1 зв., 4, 13 зв.-14; 22, с. 5]. Ще на уряді підсудка він заволодів землями у с. Ольсохівка [5, с. 28; 8, арк. 61]. Наприкінці XVIII ст. земський суддя Василій Силич та сотенний осавул Силич «с братьями», володіли землями у с. Томарівка [8, арк. 51, 556].

В матеріалах «компуту» 1778-1779 рр. згаданий з.т. Чернігівського полку Петро Силич. Його дружиною була донька значкового товариша Дмитра Барановича (1778 р.) [6, арк. 10 зв.-11].

Цікаво, що наприкінці XVIII ст. Силичам «перейшли дорогу» Милорадовичі. У листі Петра Милорадовича до свого сина Григорія йдеться про придбаний у с. Пушкарі двір для продажу горілки. Батько зазначав, що ця подія навряд чи сподобалась Силичам (новина «надеюсь Силичу не очень приятна»), бо ті також займалися продажем оковитої. У 1780 р. Милорадовичі навіть судилися із Силичами не поділивши горілчану «монополію» [21, с. 201, 203, 206].

З представників роду Силичів кінця XVIII ст. згадаємо мешканця с. Убіжичі колезького асесора Антона Силича, який у 1785 р. був серед дворян, що засвідчили шляхетність Василя Бокевича-Щуковського. У 1791 р. в Убіжичах мешкав «обер-провиантмейстер и кавалер» Іван Силич та капітан Микола Силич [26, арк. 6, 9]. Власником с. Кезі на початку XIX ст. був поміщик Іван Силич [4, арк. 8-8 зв.].

Більшості Силичів вдалося довести свої права на дворянство, більше ста представників різних гілок цієї родини були внесені до Дворянської родовідної книги Чернігівської губернії [7].

Список використаних джерел

1. Акты фамилии Полуботок с 1669-1734 г. – Чернигов: Тип. губ. правления, 1889. –62с.
2. Василенко Н. Генеральное следствие о маетностях Черниговского полка 1729-1730 гг. / Н. Василенко. – Чернигов: Тип. Губерн. земства, 1908. – 706с.
3. Гурбик А. О. Вторгнення військ Великого князівства Литовського в Україну та оборона Києва (1651 р.) / А.О. Гурбик // Український історичний журнал. – 2006. – Вип. 6. – С.35-56.
4. Державний архів Чернігівської області. – Ф.133. – Оп.4. – Спр.160. –9Арк.
5. Зайченко В. Село Новий Білоус та його округа / В.Зайченко. – Чернігів, 2003. – 87 с.

6. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. – Ф.1. – Спр.58232. – 33 Арк.
7. Там само. – Ф.1. – Спр.61605. –100 Арк.
8. Там само. – Ф.2. – Спр.13697. –551 Арк.
9. Там само. – Ф.127. – Спр.130. –8 Арк.
10. Кондратьєв І., Кривошея В. Нариси історії Чернігівщини періоду козацтва. Любеч / І.Кондратьєв, В.Кривошея. – К.: ІПіЕД НАНУ, 1999. – 109 с.
11. Кривошея В. Генеалогія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків. Вид. друге. / В.Кривошея. – К.: Стилос, 2004. – 391 с.
12. Кривошея В. Козацька еліта в національній революції середини XVII ст. (Гетьманат Юрія Хмельницького) / В. Кривошея // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – К.: ІПІЕНД ім.І.Ф. Кураса, 2008. – Вип. 39. – С.7-36.
13. Кривошея В.В. Козацька еліта Гетьманщини / В. Кривошея. – К.: ІПіЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. – 452 с.
14. Кривошея В.В. Українська козацтво в національній пам'яті. Чернігівський полк: монографія: у 2 т. / В.В. Кривошея. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – Т. І. – 516 с.
15. Кривошия В. Деякі питання генеалогії козацько-старшинських родин Чернігівського полку / В. Кривошея // Сіверянський літопис. – 1997. – №1-2. – С.32-47.
16. Лазаревский А.Л. Обозрение Румянцевской описи Малороссии. / А.Л.Лазаревский. – Чернигов, 1866. – 390 с.
17. Лазаревский А.Л. Очерки, заметки и документи по истории Малороссии / А.Л.Лазаревский. – К.: тип. университета Св. Владимира, 1892. – Т. 1. – 146 с.
18. Леп'явко С. Чернігівський полк / С. Леп'явко // Історія адміністративно-територіального устрою Чернігово-Сіверщини: Матеріали наук.-практ. конф. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – С.41-50.
19. Літопис Самовидця / Вид. підг. І. Дзира. – К. : Наук. думка, 1971. – 208 с.
20. Лукомский В. К. Малороссийский гербовник / В. К. Лукомский, В. Л. Модзалевский; рис. Е. Нарбута [Репр. изд.]. – Київ : Либідь, 1993. – 213 с.
21. Любецкий архив графа Милорадовича. – Вып.1. – К.: Тип. унив. Св. Владимира Н.Т.Корчак-Новицкого, 1898. – 256 с.
22. Материалы для истории Малороссии. –Чернигов: Тип. губерн. правления, 1890. – 14 с.
23. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства : [В 2-х т.] / Г.А. Милорадович. – СПб. : Губ. тип., 1901. – Т.1. – 114 с. + 646 с.; Т.2. – 406 с.+ 33 с.+ 316 с.+ CIX с.
24. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. – Т.4. – К.: Типо-Литография С.В.Кульженко, 1914. – 832 с. + 26 с.
25. Мякотин В.А. Очерки социальной истории Украины в XVII-XVIII ст.– Прага: Ватага и Пламя, 1924. – Т. І. – 288 с.
26. Російський державний історичний архів у м. Санкт-Петербурзі. – Ф.1343. – Оп.17. – Ч.2. – Спр.4831. – 57 Арк.
27. Там само. – Оп.30. – Ч.2. – Спр.3397. – 20 Арк.
28. Силичи // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.).– Т.XXIX. – СПб., 1900. – С.873.
29. Список водяных мельниц Черниговского полка (1742 года). (С предисл. А.Лазаревского) // Записки Черниговского губернского статистического комитета. – 1872. – Вып. 5-6. – Кн. 2. – С.99-136.
30. Томазов В. В. Силичі // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2012. – Т. 9. – С. 553.
31. Центральний державний історичний архів України у м. Києві. – Ф.51. – Оп. 3. – Спр. 11461. – 881 Арк.
32. Там само. – Ф. 57. – Оп. 1. – Спр.6. – 1898 Арк.
33. Там само. – Спр. 7. – 900 Арк.
34. Там само. – Спр. 8. – 861 Арк.
35. Там само. – Спр. 419. – 291 Арк.
36. Там само. – КМФ-15. – Оп. 1. – Спр.303. – 497 Арк.
37. Там само. – КМФ.-36. – Оп. 1. – Спр.200. – 167 Арк.
38. Там само. – Спр. 214. – 459 Арк.
39. Черниговская летопись. 1587-1750 // Архіви України. – 1989. – №5. – С. 56-74.
40. Чернігівський історичний музей ім. В.Тарновського. – Вф.-І-503. – 1 Арк.
41. Bobiński W. Województwo kijowskie w czasach Zygmunta III Wazy. Studium osadnictwa i stosunków własności ziemskiej / W. Bobiński. – Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2000. – 599 s.
42. Gajecky G. The Cossak Administration of Hetmanate / G.Gajecky. – Cembridge, Massachusetts: Harward Ukrainian Research Institute, 1978. T.1. –P. 1-395; T.2. – P. 396-790.
43. Jablonowski A. Polska XVI wieky pod wzyledem Geograficzno-statystycznym. Tom XI. Ziemie Ruskie. Ukraina (Kijow-Braclaw). Dlas III / Zrodla dziejowe / A. Jablonowski. – T.XXII. – Warszawa, 1897. – 668 s.
44. Jablonowski A.W. Pisma. T.III. Ukraina / A.W. Jablonowski. – Warszawa, 1911. – 368 s.
45. Kroll P. Od ugody Hadziackiej do Cudnowa. Kozaczyzna między Rzeczą pospolitą a Moskwą w latach 1658-1660 / P.Kroll. – Warszawa: WUW, 2008. – 452 s.
46. Lustracya Dobr Krola Jmci w wojewodztwach trzech: Podolskiem, Braclawskiem, Kijowskiem lezacych // Zrodla dziejowe. – T.V. – Warszawa, 1877. – S. 1-226.

References

1. Akty famylyy Polubotok s 1669-1734 h. – Chernyhov: Typ. hub. pravlenyya, 1889. – 62 s.
2. Vasylenko N.P Heneral'noe sledstvye o maetnostyakh Chernyhovskoho polka 1729-1730 hh. / N.P. Vasylenko. – Chernyhov: Typ-ya hubernskoho zemstva, 1908. – 706 s.
3. Hurbyk A. O. Vtorhnennya viys'k Velykoho knyazivstva Lytovs'koho v Ukrayinu ta oborona Kyyeva (1651 r.) / A.O. Hurbyk // Ukrayins'kyy istorychnyy zhurnal. – 2006. – Vyp. 6. – S.35-56.
4. Derzhavnyy arkhiv Chernihivs'koyi oblasti. – F.133. – Op.4. – Spr.160. – 9 Ark.
5. Zaychenko V. Selo Novyy Bilous ta yoho okruha / V. Zaychenko. – Chernihiv, 2003. – 87 s.
6. Instytut rukopysu Natsional'noyi biblioteky Ukrayiny im. V.I.Vernads'koho. – F.1. – Spr.58232. – 33 Ark.
7. Tam samo. – F.1. – Spr.61605. – 100 Ark.
8. Tam samo. – F.2. – Spr.13697. – 551 Ark.
9. Tam samo. – F.127. – Spr.130. – 8 Ark.
10. Kondratiyev I. Narysy istoriyi Chernihivshchyny periodu kozatstva. Lyubech / I.Kondratiyev, V.Kryvosheya. – K.: IPiED NANU, 1999. – 109 s.
11. Kryvosheya V. Henealohiya ukrayins'koho kozatstva: Narysy istoriyi kozats'kykh polkiv. Vyd. druhe, dop. / V.Kryvosheya. – K.: Stylos, 2004. – 391 s.
12. Kryvosheya V. Kozats'ka elita v natsional'niy revolyutsiyi seredyny XVII st. (Het'manat Yuriya Khmel'nyts'koho) / V. Kryvosheya // Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I.F.Kurasa NAN Ukrayiny. – K.: IPIEND im. I.F. Kurasa, 2008. – Vyp. 39. – S.7-36.
13. Kryvosheya V.V. Kozats'ka elita Het'manshchyny / V. Kryvosheya. – K.: IPiEND imeni I.F.Kurasa NAN Ukrayiny, 2008. – 452 s.
14. Kryvosheya V.V. Ukrayins'ka kozatstvo v natsional'niy pam"yati. Chernihivs'kyy polk: monohrafiya: u 2 t. / V.V. Kryvosheya– K.: DP «NVTs «Priorytety», 2012. – T. I. – 516 s.
15. Kryvoshyya V. Deyaki pytannya henealohii kozats'kostarshyns'kykh rodyn Chernihivs'koho polku / V.Kryvosheya // Siveryans'kyy litopys. – 1997. – #1-2. – S.32-47.
16. Lazarevskyy A.L. Obozrenye Rumyantsevskoy opysy Malorossyy / A.L.Lazarevskyy. – Chernyhov: Hubernskaya typohrafyya, 1866. – 390 s.
17. Lazarevskyy A.L. Ocherky, zametky y dokumenty po ystoryy Malorossyy / A.L.Lazarevskyy. – K.: typ. unyversyteta Sv. Vladymyra, 1892. – T. 1. – 146 s.
18. Lep'yavko S. Chernihivs'kyy polk / S. Lep'yavko // Istoriya administratyvno-terytorial'noho ustroyu Chernihovo-Sivershchyny: Materialy nauk.-prakt. konf. – Nizhyn: Aspekt-Polihraf, 2007.– S. 41-50.
19. Litopys Samovydtsya / Vyd. pidh. I. Dzyra. – K. : Nauk. dumka, 1971. – 208s.
20. Lukomskyy V. K. Malorossyyskyy herbovnyk / V. K. Lukomskyy, V. L. Modzalevskyy; rys. E.Narbuta [Repr. yzd.]. – Kyyiv : Lybid', 1993. – 213 s.
21. Lyubetskyy arkhyv hrafa Myloradovycha (pod redaktsyey A.Lazarevskoho). – Vyp.1. – K.: Typ. ymp. unyversyteta Sv. Vladymyra N.T.Korchak-Novytskoho, 1898. – 256 s.
22. Materyalu dlya ystoryy Malorossyy. – Chernyhov: Typohrafyya Hubernskoho pravlenyya, 1890. – 14 s.
23. Myloradovych H.A. Rodoslovnaya knyha Chernyhovskoho dvoryanstva : [V 2 t.] / H.A.Myloradovych. – SPb. : Hub. typ., 1901. – T.1. – 114 s. + 646 s.; T.2. – 406 c.+ 33 c.+ 316 c.+ CIX s.

24. Modzalevskyy V.L. Malorossyyskyy rodoslovnyk. – T.4. – K.: Typo-Lytohrafyya S.V.Kul'zhenko, Pushkynskaya #4, 1914. – 832 s. + 26 s.
25. Myakotyn V.A. Ocherky sotsyal'noy ystoryy Ukrayny v XVII–XVIII st.– Praha: Vataha y Plamya, 1924. – T. I. – 288 s.
26. Rosiys'kyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv u m. Sankt-Peterburzi. – F.1343. – Op.17. – Ch.2. Spr.4831. – 57 Ark.
27. Tam samo. – Op.30. – Ch.2. – Spr.3397. – 20 Ark.
28. Sylychy // Entsyklopedycheskyy slovar' Brokhauza y Efrona : v 86 t. (82 t. y 4 dop.).– T.XXIX. – SPb., 1900. – S.873.
29. Spysok vodyanukh mel'nyts Chernyhovskoho polka (1742 hoda) // Zapysky Chernyhovskoho hubernskoho statystycheskoho komyteta. – 1872. – Vup. 5-6. – Kn. 2. – S. 99-136.
30. Tomazov V. V. Sylychi // Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny : u 10 t. / redkol.: V. A. Smoliy (holova) ta in.– K. : Nauk. dumka, 2012. – T. 9. – S. 553.
31. Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny u m. Kyyevi. – F.51. – Op.3. – Spr.11461. – 881 Ark.
32. Tam samo. – F. 57. – Op.1. – Spr.6. – 1898 Ark.
33. Tam samo. – Spr. 7. – 900 Ark.
34. Tam samo. – Spr. 8. – 861 Ark.
35. Tam samo. – Spr. 419. – 291 Ark.
36. Tam samo. – KMF.-15. – Op. 1. – Spr. 303. – 497 Ark.
37. Tam samo. – KMF.-36. – Op. 1. – Spr. 200. – 167 Ark.
38. Tam samo. – Spr. 214. – 459 Ark.
39. Chernyhovskaya letopys'. 1587-1750 // Arkhivy Ukrayiny. – 1989. – #5. – S. 56-74.
40. Chernihivs'kyy istorychnyy muzey im. V.Tarnovs'koho. – Vf.-I-503. – 1 Ark.
41. Bobiński W. Województwo kijowskie w czasach Zygmunta III Wazy. Studium osadnictwa i stosunków własności ziemskiej / W. Bobiński. – Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2000. – 599 s.
42. Gajecky G. The Cossak Administration of Hetmanate / G.Gajecky. – Cembridge, Massachusetts: Harward Ukrainian Research Institute, 1978. T.1. –P. 1-395; T.2. – P. 396-790.
43. Jablonowski A. Polska XVI wieky pod wzyledem Geograficzno-statystycznym. Tom XI. Ziemie Ruskie. Ukraina (Kijow-Braclaw). Dlas III / Zrodla dziejowe / A. Jablonowski. – T.XXII. – Warszawa, 1897. – 668 s.
44. Jablonowski A.W. Pisma. T.III. Ukraina / A.W. Jablonowski. – Warszawa, 1911. – 368 s.
45. Kroll P. Od ugody Hadziackiej do Cudnowa. Kozaczyzna między Rzecząpospolitą a Moskwą w latach 1658-1660 / P.Kroll. – Warszawa: WUW, 2008. – 452 s.
46. Lustracya Dobr Krola Jmci w wojewodztwach trzech: Podolskiem, Braclawskiem, Kijowskiem lezacych // Zrodla dziejowe. – T.V. – Warszawa, 1877. – S. 1-226.

Kondratiev I. V., *candidate of historical sciences,*
associate professor, associate professor at World History
Department Chernihiv National T.G. Shevchenko
Pedagogical University (Ukraine, Chernihiv),
kondratch@online.ua

Revisiting history of cossack szlachta Silicz family

The Cossack szlachta (nobility) Silicz family was one of the officers family during Hetmanshchina period. In 1595, a nobleman Hryhoriy Silicz received a royal acknowledgment for the cession of lands of Aleksander Wiśniowiecki, starost of Liubech. In 1633, a starost of Liubech Adam Kalinowski took in family's possessions. The conflict with the magnates was one of the most common reasons to take part in War of National Liberation in the middle of the 17th century. The Silicz family experienced a practical split – one part of it joined the Lithuanian army, and another sided with the Zaporizhian Host.

Starting from the middle of the 17th century, the representatives of the Silicz family held offices in the Cossack state. For instance, Onikiy Silicz held a position of polkovnyk (colonel) of the Chernihiv Regiment in 1657 – 1663. In the late 18th century, the majority of representatives of the Silicz family managed to confirm their rights for nobility.

Keywords: *Silicz family, szlachta (nobility), Cossack starshyna (Cossack officers), Chernihiv polkovnyk (colonel), landed property.*

* * *

УДК 94(477)»166/176»

Кривошея Ір. І.,
доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії культури та методики навчання гуманітарних дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Україна, Умань), iiivahnuk@i.ua

Генеалогічні матеріали Козелецької актової книги (1664–1765): Коровки-Вольські та Мокієвські

Розглядається інформативний потенціал Козелецької актової книги для генеалогічних досліджень. Для прикладу обрано документи книги, що стосуються генеалогії відомих козацько-старшинських родин Гетьманщини – Коровок-Вольських та Мокієвських. Із застосуванням інших джерел розкрито раніше невідомі деталі генеалогії згаданих родин. До наукового обігу вводиться також різноманітна історична інформація, зокрема деякі аспекти походу Київського полку під Кизикермен, описи відсудженого майна, характеристика деяких персонажів.

Ключові слова*: актова книга, генеалогія, козацька старшина, Гетьманщина, Київський полк, Козелець.*

Актові міські книги завжди були важливим джерелом генеалогії козацької старшини. Цей вид історичних джерел зберігся дуже нерівномірно, тому далеко не кожне українське місто, яке мало магістрат чи ратушу й вело відповідні документи, може похвалитися ними сьогодні. Через це віднайдення в архівах та введення до наукового обігу кожної актової книги стає подією для істориків.

Найкраще збереглися документи Полтавського полкового уряду, Стародубського магістрату, частково Ніжинського магістрату, Бориспільської, Лохвицької й Пирятинської ратуш [2–14; 22–27; 29–34]. Частина їх опублікована й описана дослідниками, насамперед В. Модзалевським і А. Стороженком та сучасними істориками [2–6; 14; 22; 25; 29; 30]. Інші доступні у фондах різних українських архівів, зокрема Центрального державного історичного архіву України в м. Київ та Інституті рукопису НБУВ [7–13; 35].

Мета публікації показати інформативні можливості Козелецької міської книги для генеалогічних досліджень на прикладі генеалогії двох відомих старшинських родин Мокієвських і Коровок-Вольських. Для цього було застосовано загальнонаукові методи аналізу й синтезу, використано ретроспективний, історико-порівняльний підходи, а також просопографічні методи й методи генеалогії.

Після 1648 р. практика діловодства гродських, земських і підкоморських судів на території козацької держави занепала. Протягом другої половини XVII ст. на українських теренах часто діяли «обопільні» уряди – спільні для козацької та міщанської адміністрації засідання, на які покладалася й судова функція. Саме тому в актових міських книгах – як козацькі, так і міщанські документи – збереглися найліпше. Практичне розділення діловодства почалося лише з 20-х років XVIII ст., коли повною мірою запрацювали полкові канцелярії. Лише тоді записи стосовно старшини й козаків майже зникли з магістратських книг, що засвідчує перегляд книг Стародубського магістрату 20–30-х років XVIII ст. [35]. Запис обопільного уряду мав сталу форму, у якій спершу вписувалися козацькі урядники, потім неурядова старшина, а далі представники міщанства.

Оригінал актової міської Козелецької книги зберігається у відділі рукописів бібліотеки ПАН у Кракові.